

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ

Булеца С.Б.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
ДВНЗ «Ужгородського національного університету»*

На сьогоднішній день все частіше науковці, політики наголошують на тому, що необхідно доводити до відома громадськості інформацію як про стан навколишнього середовища так і про можливі наслідки впливу на організм людини, тим самим це можливість попереджувати негативні впливи на здоров'я людей. Право громадян на охорону здоров'я, право на медичне обслуговування безпосередньо пов'язане з правом на сприятливе навколишнє середовище. Останнє повинне розглядатися як один з основоположних чинників, що визначають характер

реалізації основного права громадян, - права на життя і охорону здоров'я. В ст.293 Цивільного кодексу України передбачено право на безпечне для життя та здоров'я довкілля, яке включає в себе право на достовірну інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, і право на її збирання та поширення.

Право на безпечне довкілля (навколишнє середовище) є самостійним правом. Було б не зовсім правильно розглядати його лише як частину якого-небудь іншого права, зокрема права на охорону здоров'я. Зрозуміло, що здоровою людина може бути тільки у разі проживання у відповідних природних умовах. Проте здоров'я людини і безпечне довкілля є різними об'єктами правової охорони, для них характерні свої специфічні форми і методи правового регулювання.

З ускладненням взаємин між людським суспільством і природою, що оточує його, роль права громадян на безпечне довкілля і охорону здоров'я зростатиме. Воно повинне стати тим правовим засобом, який дозволить кожній людині активніше впливати на вирішення проблем екології і охорони здоров'я, сприяти (у разі потреби) недопущенню забруднення природи, порушення в ній екологічної рівноваги, кінець кінцем збереженню генофонда.

Таким чином, оптимальна взаємодія людини з довкіллям (навколишнім природним середовищем) є найважливішим чинником поліпшення життя людей. Людина - це жива істота і не може існувати поза природою. Проте, наше століття вносить істотні корективи у розвиток людини, шляхом дії на генофонд людини таких хвороб, як рак, СНД, серцево-судинні, вегетативно-судинні та різні вірусні захворювання (вірус – Н1), що створюють реальну небезпеку ослаблення життєстійкості людства, реальну небезпеку його виродження. Для їх запобігання потрібно застосовувати практичні дії та потрібно змінювати спосіб мислення людей (не єдино прибутком керуватися у своїй підприємницькій діяльності), необхідно змінити світогляд людей і лише в комплексі всі дії будуть ефективними.

Наука екологія людини досліджує екологію харчування, екологічну медицину, що вивчають характер хвороб і фізичний розвиток людей в кореляції з реальними умовами існування і якістю їжі. Більшість медиків вважає, що екологія впливає на здоров'я людини. Доведено, що в гірській місцевості Закарпаття на 2,5 разів менше мозкових інсультів ніж на низовинні, оскільки більш чистіше повітря, кращий стан довкілля [1, с.67-68].

На формування правовідносин по наданню медичної допомоги і наданню медичних послуг безпосередній вплив має стан довкілля, катаклізи якого можуть викликати спалахи і активізацію хвороб, інші негативні дії на здоров'я. Таким чином, тут простежується

пряма залежність між шкідливою діяльністю людей, збуреннями екологічного характеру і ступенем схильності людей до різних захворювань.

У багатьох країнах працюють спеціальні програми в області медичної екології. У США, Англії, Німеччині, Данії, Швеції, Нідерландах ще з початку 80-х рр. XX в. використання азбесту і матеріалів з нього було заборонене. Федеральне відомство з довілля охорони ФРН свого часу навіть виграло гучний процес, в якому представники азбестової промисловості намагалися оспорювати факт щорічного захворювання 4 тис. чоловік від волокон азбесту з летальним наслідком. Російські учені-екологи протягом останніх років намагаються перешкодити шкідливій дії азбесту на здоров'я населення, пропонуючи екологічно безпечні технології, що дозволяють замінити азбест на інші компоненти [2, с.81]. Однак, безрезультатно.

Учені-медики прогнозують, що в третьому тисячолітті після серцево-судинних і онкологічних захворювань до найбільш поширених будуть зараховані захворювання, пов'язані з ураженням центральної нервової системи і судин головного мозку. Ці хвороби з'явилися в молодому віці до 46 років, у зв'язку з високим темпом життя, психо-емоційними стресами, неправильним харчуванням [3, с.22-24]. Так, 2002 році кількість інсультів на Закарпатті було 1300, то в 2008 році - 1600, в м. Ужгороді відповідно 2002 р. – 180, а в 2008 р. -220. Збільшення інсультів пов'язують з погіршенням стану довкілля, стресами, харчуванням [4, с.85-86]. Зростання мозково-судинних захворювань спостерігають і в Угорській республіці [5, с.31].

Техногенні дії на природу привели до накопичення в багатьох природних ресурсах, і перш за все в землі, водах, атмосферному повітрі, хімічно активних речовин. Кількість накопичень перевищила той рубіж, після якого природа вже не в змозі нейтралізувати їх негативну дію на живі істоти, в результаті чого живий організм відреагував стрімким зростанням серцево-судинних, онкологічних та інших захворювань. Подальше зростання негативних чинників на навколишнє середовище може призвести до значного збільшення захворювань, пов'язаних з ураженнями головного мозку, оскільки ці чинники стимулюють процеси, що ведуть до загибелі головного і спинного мозку.

Хвороба Паркінсона і хвороба Альцгеймера, що раніше вважалися рідкісними, зараз стають буденними. Учені намагаються розібратися в причинах цих страшних явищ. На перше місце висувається екологія. Власними руками чоловік отруєє все те, що споживає в їжу, і навіть те, чим лікується. Друге місце займають стреси, до яких більшою мірою схильні жителі

промислових міст. Саме тут спостерігаються найбільші сплески психічних розладів.

Медики не в змозі поліпшити навколишнє середовище і зробити його нешкідливим для людини. Не можуть вони і запобігти потраплянню в організм пестицидів і біологічно активних добавок. Єдиний шлях для неї - боротьба з недугами і розвиток медичних послуг.

В наш час в світі щорічно 11 % дітей народжується з певними дефектами: 80 % з них виникає як наслідок дії навколишнього природного середовища, 20 % мають генетичну природу.

Ще одним чинником, що згубно відбивається на здоров'ї людини, є атомна енергія. Після того, як стали відомі принципи і методи застосування атомної енергії, кількість мутацій значно збільшилася. Після вибуху атомної бомби в Японії викиднями закінчилися 18,7 % вагітностей; 23,3 % жінок народили мертвих дітей; 26 % новонароджених загинули відразу після народження. Дослідники виявили також немало інших винуватців мутацій: бензол, пестициди, жорсткі гамма-промені, ультрафіолетове випромінювання [2, с.82].

Шкода, що заподіюється навколишньому природному середовищу в результаті нераціонального використання її природних ресурсів або забруднення, кінець кінцем негативно відбивається на здоров'ї громадян і на повноцінному розвитку майбутніх поколінь .

З розвитком науково-технічного прогресу кількість речовин, що викликають мутації, швидше за все збільшуватиметься.

Таким чином, можна зробити наступні висновки: 1) необхідно узаконити список матеріалів, використання яких негативно відбивається на здоров'ї населення, встановити жорсткіший еколого-медичний моніторинг за їх виготовленням і застосуванням в галузях народного господарства з метою їх поступової заміни екологічно чистими речовинами. А для цього потрібна розробка широкомасштабної комплексної програми з безпосереднім залученням до її створення і реалізації фахівців в області медицини, екології, права та інших суміжних областей; 2) повинна бути розроблена перспективна загальнонаціональна державна програма еколого-медичного моніторингу на території України, до якої необхідно включити обов'язкові медичні огляди населення на територіях, схильних до забруднення навколишнього природного середовища; 3) необхідно встановити підвищену майнову відповідальність суб'єктів, які допустили забруднення навколишнього середовища, що призвело до захворювання громадян, а стягнуті суми використовувати по строго цільовому призначенню, тобто на лікування потерпілих і усунення наслідків екологічного забруднення; 4) включити в законодавство про охорону здоров'я норму, яка б

закріплювала підставу звільнення лікаря від відповідальності у зв'язку з проживанням пацієнта в несприятливому навколишньому середовищі; 5) забезпечити повний доступ громадян до екологічної інформації, яка має носити системний характер; 6) створити спеціальне законодавче регулювання проблеми відшкодування шкоди здоров'ю, завданого екологічним правопорушенням, яке би визначило механізм відшкодування шкоди, для полегшення визначення причинного зв'язку забруднення навколишнього середовища і заподіяння шкоди здоров'ю.

Таким чином, необхідно підкреслити, що захист прав громадян є істотним економічним чинником і сучасної охорони здоров'я. Не враховувати цю обставину сьогодні не можна. Це важливо як для медичних працівників, що надають медичну допомогу, так і для законодавців, що розробляють еколого-медичну програму. Саме усвідомлення економічного характеру захисту прав громадян здатне оптимізувати всю систему правового регулювання медичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Булеца Б.А. Епідеміологія мозкових інсультів на Закарпатті/Зб. Робіт./ Б.А. Булеца, Проблеми клінічної неврології. Ужгород. - 2005.- С.67-68
2. О процессе формирования правоотношений по оказанию медицинской помощи и оказанию медицинских услуг [Текст] / Л.Т. Первова // Юстиция.- № 4-2007.- С. 79-84
3. Деякі атипіві фактори ризику мозкових інсультів у осіб молодого віку [Текст] / Б.А. Булеца // Український медичний альманах, Луганськ.- 2006.- №2.- С.22-24
4. Епідеміологія судинних захворювань нервової системи на Закарпатті [Текст] / Р.О. Пулик // Українська неврологія.- 2009.- №3.- С.85-86
5. Булеца. Б.А., Медве З. Деякі фактори ризику ГПМК в м. Ужгороді та Дебрецені / Зб. Робіт Міжнародної конференції присвяченої мозковим інсультам, м. Київ, 2006.- С.31